

MOSTYN

Trawsgrifiad Fideo: Cyfarwyddwr y Kiki Kogelnik Foundation, yn siarad am fywyd a gwaith Kiki Kogelnik, a'i harddangosfa 'Riot of Objects' ym MOSTYN.

Ganwyd Kiki Kogelnik ar 22ain Ionawr 1935 yn Ne Awstria, ac fe'i magwyd yn nhref Bleiburg. Roedd ei thad yn gyfrifydd, a'i mam yn athrawes ysgol. Roedd hi'r ganol o dri o blant ac fe'i henwyd yn Sigrid yn wreiddiol, roedd Kiki yn llysenw a roddodd ei brawd hynaf Herwig iddi a dewisodd ei mabwysiadu, gan ddod yn Kiki Kogelnik.

Yn wreiddiol, astudiodd yn yr Vienna Academy of Fine Arts o dan y cerflunydd Hans Knesel, lle gwnaeth y ddau gerflun plastr cynnar a gynhwyswyd yn yr arddangosfa hon: Untitled Head a Untitled Figure ym 1954. Mae'r gwrthrychau eiconig yma yn adlewyrchol o synwyruswydd Ewropeaidd ôl ryfel cyffredin, yn ffigurol ac yn ongllog gostyngol yn eu ffurf maent yn ennyn trueni a thristwch melancolaidd.

Ym 1956 cofrestrodd yn yr Vienna Academy of Fine Arts i astudio o dan yr arlunwyr Albert Paris Gütersloh a Herbert Boeckl. Roedd ei gwaith wedi'i wreiddio'n gadarn yn nhraddodiadau moderniaeth, ei phaentiadau wedi'u gwneud â phalet o liwiau prudd a ffurfiau gwastad wedi'u paentio. Ym 1958 enillodd grant a'i galluogodd i deithio i Baris, Llundain, Dulyn, Rhufain a Norwy a chyda hyn daeth ei gwaith yn fwy digymell gyda marciau ystumiol mwy llac.

Tra ar ymweliad i Baris ym 1959 cyfarfu â'r artistiaid: Cesar, Joan Mitchell a Sam Francis y bu'n ymwneud â, ac yn ddiweddarach ymwelodd ag Efrog Newydd ym 1960. Yn adleoli yno'n barhaol ym 1961 gan breswyllo yn stiwdio fo yn 940 Broadway yn 23rd Street dim ond dau flocc i ffwrdd o'r gwesty chwedlonol y Chelsea Hotel. Gan gofio Efrog Newydd yn gynnar yn y 1960au roedd yr Hanesydd Ffilm P. Adams Sitney yn cofio "Roedd cymaint yn digwydd, mewn unrhyw faes rydych chi am sôn amdano. Roedd fel petai'r byd wedi troi a'i ben i lawr. I fyny mewn tŷ tref ar yr Upper East Side, roedd Leo Castelli yn dangos Jasper Johns a Robert Rauschenberg. Fe allech chi weld Merce Cunningham yn Eglwys Goffa Judson... Roedd yn gyfnod rhyfeddol o gyffrous.

Roedd mewnlifiad o bobl greadigol o bob cwr o'r byd i Efrog Newydd yn dianc rhag caledi Ewrop ac Asia a oedd wedi creithio yn y rhyfel, gan annog fy ngrantiau diwylliannol Americanaidd a arweiniodd at gymysgedd swmpus o ddiwylliannau a syniadau, mewn gwlad a oedd yn prysur gollu ei siaced syth o gydymffurfiaeth. Roedd Celf Pop yn ei goruchafiaeth yn cofleidio delweddau masgynhyrchu yn ffyrnig.

Yn fuan iawn daeth Kogelnik, a gyflwynwyd gan Sam Francis, yn rhan o Olygfa Efrog Newydd, gosodyn yn agoriadau a phartion yn dod yn ffrindiau ag artistiaid fel Claes Oldenburg, Roy Lichtenstein a Larry Rivers ymhlith eraill. Wrth ysgrifennu amdani yn 1964 ysgrifennodd Andy Warhol y gair "Gwych" 25 gwaith.

Wrth gael fy nghyfweld yn (1996) dywedodd, "Roeddwn i ar ochrau'r hyn oedd yn digwydd - roeddwn yn cael fy ngwerthfawrogi gan y bobl, ond nid oeddwn yn un o'r Artistiaid Pop. Doeddwn i ddim eisiau bod, a doeddwn i ddim."

Efallai nad yw'r datganiad hwn yn syndod. Fel Ewropeaidd a oedd wedi byw trwy'r rhyfel yn Awstria ac wedi profi ei ganlyniad, roedd hi'n gwrthsefyll gogoniant masnacheiddio gan ffafrio ail-ddylunio gwrthrychau a ddarganfuwyd fel elfennau o fewn paentiadau. Mae ei ffurf o pop yn agosach at Realwyr Ffrengig Nouveau (hefo llawer ohonyn nhw hefyd yn ffrindiau hi) a oedd yn ymgorffori gwrthrychau bob dydd yn eu gwaith

Cyhoeddodd ym 1966:

Nid wyf yn ymwneud â Coca Cola ... Rwy'n ymwneud â harddwch technegol rocedi, pobl yn hedfan yn y gofod a phobl yn dod yn robotiaid. Pan ydych yn dod o Ewrop, mae o mor ddiddorol ... fel breuddwyd ein hamser. Mae'r syniadau newydd yma, mae'r deunyddiau yma, pam ddim eu defnyddio?

Dyma hi yn ei stiwdio gyda nifer o gasinaw sielio milwrol wedi'u digomisiynu yn yr Unol Daleithiau y mae'n eu trawsnewid yn gerfluniau. Yn y cefndir gellir gweld amrywiaeth o baentiadau mawr a wnaed ym 1964 sy'n

cynnwys cyrff lliwgar llachar yn arnofio mewn gofodau cosmig wedi'i wneud allan o ddisgiau amrywiol eu faint.

Dywedodd Claes Oldenburg yn hel atgofion amdani ym 1997 "Roedd hi i'w gweld yn gynnar yn y chwedegau mewn gwisgoedd a oedd yn defnyddio deunyddiau newydd, ffwr ffug a finyl, a oedd newydd ddod allan, gwnaethant iddi fod yn waith celf cerdded".

Ac yma gellir gweld Kogelnik yn gwisgo ei ffrog croen buwch yn gorwedd ar gadair llewpard Oldenburg yn ei arddangosfa yn yr Dwan Gallery yn Los Angeles ym 1963.

Mewn tro, gwnaeth ei ffrindiau i mewn i gelf, gan amlinellu eu cyrff a thorri'r silwét o ganlyniad i finyl lliw. Dyma silwét Claes Oldenburg wedi'i dorri allan o finyl du a melyn wedi'i gorchuddio'n gain dros gambren crôm dillad mewn darn o'r enw **Claes** o 1970.

Arhosodd yn ymwelydd cyson ag Awstria yn enwedig ar ôl genedigaeth ei mab ym 1967, gan ddewis treulio'r hafau yno ac yma ym 1974 y cafodd ei chyflwyno gyntaf i gerameg gan ei ffrind artist-ceramegydd Renate Fuhry, y byddai'n ei rhannu yn ddiweddarach stiwdio cerameg yn Fienna yn ystod y 1970au.

Cyfes o bennau oddfod oedd ei gweithiau cyntaf, wedi'u gwneud o ffurfiau fâs wedi'u taflu yr oedd Renate wedi'u gwneud. Ychwanegodd elfennau a rhoi gwyrddau gosod at rain. Mae'n debyg bod llawer o'r gweithiau gwreiddiol hyn yn hunanbortreadau ac yn dal gwahanol agweddau ar sut roedd hi'n arfer gwisgo i fyny.

Mae helmed a gogls yr awyrennwr o **Starry-Eyed**, yn adlewyrchu ei dyhead cynharach ar gyfer teithio i'r gofod, ei lygaid wedi'u ostwng i gylchoedd bach yr un â'u seren pedwar pwynt eu hunain wedi'i gosod o fewn y gwyrdd coch brith gyfoethog a ddefnyddiodd ar gyfer y croen. Mae'r cerflun hwn yn dangos o'r dechrau ei sylw at berthnasedd clai a defnyddio a rheoli gwydro.

Mae gan **Blue Bird** sylliad glas mwy syml sy'n gorchuddio'r pen a'i chap brig bywiog, mae ei gwefusau pwdlyd yn cael eu tynnu allan mewn pinc pastel a'i sbectol gron fawr mewn gwyn fel y mae'r dotiau polca crwn ar y lensys. Mae'n ymddangos bod amrannau estynedig gwyrdd **Sleepy Head** yn adleisio'r rhai a baentiwyd yn uniongyrchol ar wyneb Kiki yn y ffotograff hwn o'r 1960au.

Yn union fel yn ei gweithiau mewn cyfryngau eraill mae portreadau o eraill hefyd yn digwydd. Mae'r gwaith yma o'r enw **R = R** 1975 yn bortread o artist a'i hanogodd i fabwysiadu cerameg Renate Fuhry.

Cafodd yr arddangosfa hon **Kiki Kogelnik: Riot of Objects** ei genhedlu a'i churadu gan y curadur Americanaidd Chris Sharp sy'n rhedeg gofod prosiect yn Ninas Mecsico o'r enw "Lola" gyda'r artist o Fecsico, Martin Soto Climent.

Roedd ganddo ddiddordeb mewn edrych y tu hwnt i gyfraniadau Kogelnik i Bop a Ffeministiaeth i ystyried y rhan lai amlwg gwleidyddol yma o'i harfer. Lle mae arddangosfeydd blaenorol wedi ceisio myfyrio a chyd-destunoli ei diddordeb yn y corff, ei berthynas â thechnoleg, a chwestiynau am ffeministiaeth a'i pherthynas â diwylliant poblogaidd, mae'r arddangosfa hon yn canolbwyntio'n llwyr ar ei hymrwymiad i wneud, arloesi ffurfiol, deunyddiau ac amrywiaeth.

Mae ei arddangosfa yn cyfyngu ei hun yn fwriadol i'r cerameg annibynnol yn unig, gan fod y gweithiau hyn ar eu pennau eu hunain yn dangos pa mor eang ac amrywiol oedd ei chynhyrchiad dros 30 a mwy o flynyddoedd.

Mae'r arddangosfa a'i dyluniad wedi'i modelu ar arddangosfa a gafodd yn yr Henri Gallery yn Washington DC yn 1990 o'r enw "Inside the Clone Factory". Yn yr arddangosfa hon, fel y gwelir yn y ffotograff hwn, trefnodd grŵp o bedestalau o wahanol feintiau i ffurfio ynys y gosododd ei cherfluniau arni. Mae'r clwstr ynys hwn wedi'i ail-wneud a'i ddyblygu ar draws dwy o'r orielau ym Mostyn lle mae 36 o gerfluniau unigol wedi'u trefnu mewn trefn gronolegol yn fras.

Mae'r ail ynys yn dangos enghreifftiau o weithiau sydd wedi'u modelu'n amlwg yn eu gwneud. Wrth ysgrifennu am ei brwdfrydedd am gerameg yn gynnar yn yr 1980au, mae'n ysgrifennu: "Cefais fy swyno ar unwaith a fy nhynnu i gyffwrdd a gwasgu'r deunydd. Mae gweithio mewn clai yn fy atgoffa o chwarae. Rwy'n caru defnyddio fy nwylo fel hyn ac mae'n beryglus pan fyddaf yn cael fy nhal i ffwrdd yn gwneud hyn - gan anghofio bod

cyfyngiadau penodol ar y deunydd. Rwyf wedi llanastio cryn dipyn o ddarnau fel hyn - byddent yn torri yn y popty. Ond rydych chi'n dysgu o brofiad. Rwyf dal wrth fy modd yn cymryd risgiau- gyda'r gwydrau. Ac mae bob amser yn gyffrous agor drws yr odyn a gweld beth ddigwyddodd. Rwy'n lwcus. Yn bennaf mae'n troi allan yn well nag yr oeddwn i'n ei ragweld."

Gwnaed y darn trawiadol iawn **Untitled (Sea Monster)** 1974 yr un pryd â'r pennau yn y grwpriad cyntaf. Yma mae'r llygaid bellach yn gafnau gwag, ei groen yn wyrdd brych ac mae'n ymddangos ei fod yn gwisgo rhyw fath o offer anadlu. Mae'r pen hwn yn eistedd mewn cyferbyniad â'i ymddangosiad ar sylfaen addurniadol wedi'i harddu â blodau pinc sy'n ymddangos fel pe bai'n estyn yn ôl i gelf addurniadol Fiennese yr 1900au. Cafodd Kogelnik ei swyno'n arbennig gan waith y gwneuthurwr o Awstria, Vally Wieselthier, a gasglodd, ac roedd yn berchen ar grŵp o bennau a ffigurau addurniadol a gafodd eu gwrodd'n ddyfeisgar yn yr un modd.

Hefyd wedi'i gynnwys yn y grwpriad hwn mae **Holiday on the Palm Tree** o 1980 lle mae'n ymddangos bod ffigwr bach iawn wedi cymryd lloches rhag creadur fel madfall enfawr yn y ffrondau ar ben coeden palmwydd.

Dyma un o gyfres o gerfluniau Holiday sy'n cynnwys **Holiday under the Table** a **Holiday at the Temple** ac mae pob un ohonynt yn rhannu synnwyr digrifwch tebyg. Ac mae'n thema y mae hi'n ailymweld mewn cyfres o luniau ym 1982.

Mewn cyferbyniad gyda'r ddihangfa **Bowl with Balls, Bookstand, Stitch a Snake Vase** i gyd o 1986 yn ymddangos yn fwy seiliedig yn y cartref a'r bob dydd.

Cyflwr rhwystredigaeth sy'n ymddangos yn cael ei fynegi yn yr totemig **Lonely Face**, ac wyneb pigog y **Yellow Morning** sy'n adleisio trap anifail wedi'i blygu. Efallai nad yw cofiant personol byth yn bell o'r arwyneb mewn llawer o waith Kogelnik.

Mae'r ddau waith hyn yn dangos Kogelnik yn dechrau adeiladu ei ffurfiau cerameg gan ddefnyddio gwaith slab sy'n cynnwys rholio'r clai yn fflat gyda phin rholio ac yna'n torri ffurf allan gan ddefnyddio templed, ac mae hyn yn ei dro yn dychwelyd yn ôl i'r silwetau sydd i'w weld yn ei phaentiadau cynharach a'i hongian finyl.

Mae'r ffurfiau hyn sydd bellach wedi'u torri o glai wedi'u hymgynnull i ffurfio rhan o strwythur, fel mewn tŷ uchel o gardiau fel **Robot II** o 1986. Neu fel y gwelir ar y drydedd ynys: **Untitled - Standing Head** lle mae wyneb brith glas wedi'i addurno â dwylo cloc pinc ac aur sy'n cymryd lle ei drwyn

Gyda **Untitled (Face)**, yn ei ffurf ddadadeiladu, y llygaid yn dod yn debyg i ddagerau yn pwyntio i fyny, mae ei wyneb isaf pinc wedi'i wahanu yn dod yn siâp haniaethol crwm gyda thwll siâp ceg wedi'i ymylu mewn coch bywiog.

Mae **Double Floating Heads** yn cyflwyno persona'r doppelganger, gyda dau fasg cyfnewidiadwy, eu rolau heb eu llofnodi hyd yma.

Mae gallu diderfyn Kogelnik i ddyfeisio a'i ymrwymiad aflonydd i wneud yn wirioneddol ddod i'r amlwg yn yr arddangosfa hon. Ac eto, er eu gwahaniaeth, mae'n amlwg bod y gweithiau hyn wedi'u huno gan debygrwydd graddfa, sy'n siarad â natur arbrofol y model (h.y. y model neu'r maquette fel safle arbrofi delfrydol) ac yn cofleidio agosatrwydd cynhenid cerameg fel cyfrwng (sydd o reidrwydd yn fach ac wedi'i wneud â llaw).

Ym 1978, symudodd hi a'i theulu i adeilad ar Lafayette Street yn Efrog Newydd, ychydig uwchben Soho, lle oedd hi'n gallu creu ei stiwdio cerameg bwrpasol ei hun ger ei stiwdio beintio. Yn yr un modd, yn yr 1980au sefydlodd stiwdio cerameg mewn cyfran o dŷ ei mam Bleiburg.

Daeth cerameg yn rhan ganolog o'i hymarfer, ochr yn ochr â phaentio, darlunio a gwneud printiau. Byddai'r disgyblaethau hyn yn cael eu bwydo i'w gilydd fel motiffau a ddatblygwyd mewn un, yna'n cael eu mabwysiadu a'u harchwilio mewn un arall, ac ar brydiau fe'u cyfunir, gydag elfennau cerameg yn ymddangos ar baentiadau, ac yn ffurfio rhannau o osodiadau cerfluniol.

Mae **Hungry Skull** yn un o ddau waith crog yn yr arddangosfa. Fel llawer o'i gweithiau cerameg mae gan eu ffurf lawer o debygrwydd â gweithiau eraill a wnaed gan Kogelnik yn yr achos hwn gweithiau llai a wnaed mewn finyl, fel **Nobody Loves Me**, 1970. Mae'r benglog yn fotiff trwy gydol ei gwaith ac o bosibl yn cyfeirio at

drosiad Almaenaidd o “Marwolaeth a’r Forwyn” ynddo yn mynegi’r cwlwm rhwng harddwch, rhywioldeb a marwolaeth.

Mae'r benglog yn ymddangos eto ar yr ynys olaf mewn gwaith doppelganger arall **Carpe Diem 2**, 1993, y ddau ben gefn wrth gefn. Mae'r wyneb gwallt pigog ar ffrynt wedi'i baentio mewn strôc brwsh llydan o wyrdd, melyn, coch a glas yn ildio i ddwyter bisgedi'r benglog ar gefn eu tyllau llygaid wedi'u halinio'n ddychrynlyd. Yn hysbys i weithio mewn cyfres, byddai hi'n aml yn archwilio motiff penodol, pe bai hyn yn fwgwd gyda gwahanol wydredd, llaw, neu ffurf totemig, nes ei fod wedi blino'n lân, gan wasgu ohono, mewn llawer o achosion, cymaint o amrywiad â bosibl. Trwy gydol y saithdegau, yr wythdegau a'r nawdegau, cynhyrchodd gannoedd o gerfluniau, a wnaed ar gyfer y plinth a'r wal. Ac, wrth gwrs, roedd y syniad o'r hunanbortread bob amser yn bresennol.

Mae gan y bedwaredd a'r bumed ynys gyfres o bennau sy'n eto dangos dyfeisgarwch diddiwedd Kogelnik wrth iddi archwilio posibiladau mynegiadol y motiff hwn trwy gydol y 1990au

Adleisiodd y cyfeirnod i golofn ddiddiwedd Brancusi yng ngwaelod **Blue Clone**, yr wyneb ar ben ffurf bron yn haniaethol.

Mae croen lliw glas pastel **Standing Face**, yn gwisgo beth sy'n ymddangos fel achos gwael o frech yr ieir bob pustwl disglair coch ar fin byrstio i ollwng ei gynnwys mewn ymateb i gosi plentyn.

Ac mae **Guardian Angel** yn eofn yn blaguro dail o'i goron wedi'i gosod yn uchel ar bedestal wedi'i awyrellu a wasanaethodd fel maquette ar gyfer cerflun cyhoeddus efydd a choncrit a gomisiynwyd gan wneuthurwr y strap oriawr Hirsch ac wedi'i leoli y tu allan i'w pencadlys yn Ne Awstria.

Roedd Kogelnik ar yr adeg hon nid yn unig yn gwneud cerfluniau mewn cerameg ond hefyd yn castio mewn efydd ac alwminiwm, ac o 1994 ymlaen cychwynnodd ar gyfres o bennau gwydr yn gweithio gyda phrif grefftwr ym Murano, yr Eidal.

Gwnaed y darn gymharol sobr **Non-Dialogue** 1996 yn y flwyddyn cyn i Kogelnik farw. Mae'n un o gyfres o bedwar gweithiau, mae pob un o'r ddau ben yn amrywio yn siâp y llygaid, ffurf y geg, a phigau'r gwallt, eu perthynas â phob un ar sylfaen fflat yn symud bob tro.

Bu farw Kiki Kogelnik ar 1af Chwefror 1997 yn Fienna lle'r oedd yn derbyn triniaeth ar gyfer canser. Roedd hi'n 62 oed.

Gadawodd etifeddiaeth gyfoethog o waith sydd, yn y blynyddoedd yn dilyn ei marwolaeth, wedi cael ei ailddarganfod a'i hail-archwilio gan genhedlaeth o artistiaid a haneswyr. Mae'n gorff o waith sydd, wrth siarad am yr amser y cafodd ei wneud, hefyd yn diffinio ei ofod diwylliannol ei hun. O baentiadau o rocedi gofod i hunanbortreadau, o doriadau finyl i gerfluniau cerameg, mae gwaith Kogelnik yn parhau i fod o nodwedd ac yn unigryw iddi.

TEITL CAU

Ysgrifennwyd a naratif gan Stephen Hepworth, Cyfarwyddwr, Kiki Kogelnik Foundation gyda Chris Sharp Ymchwil gan Anna Sauer, Archifydd, Kiki Kogelnik Foundation

Ffotograffiaeth: Paul Bendorius, Alfred Glinik, Lisa Kahane, John Ross, Hubert Schatzl, Mono Schwarz-Kogelnik, Julian Wasser

Trwy garedigrwydd Kiki Kogelnik Foundation, Efrog Newydd © Kiki Kogelnik Foundation. Cedwir pob hawl Llun llonydd o'r film o Kiki Kogelnik a Renate Fuhry o'r rhaglen ddogfen Prisma: Eine Frau - Malerin 1975 © ORF 1975.

Ffotograffiaeth gosodiad MOSTYN: Mark Blower

Golygu Ffilm: HP Parmley